

۲۰۲۱/۰۲/۱۰

داکتر عبدالکریم وزیری

زراعت و مالداري (بخش: محصولات نباتي)

معرفی سیاه دانه در قاموس کبیر افغانستان

قاموس کبیر افغانستان در کنار ارائه بسی مطالب مهم اجتماعی و معلومات در باره آثار و ابنیه تاریخی، به معرفی زیرساختهای زراعتی نیز می پردازد. از آن جمله به شناختاندن محصولات زراعتی که برای تولید مواد غذایی انسان و حیوان و برای تولید مواد صنعتی مورد استفاده قرار میگیرند؛ همه در علم زراعت متعلق به بخش تولیدات نباتی میباشند.

در کنار بخش تولیدات نباتی بخش های دیگر مانند بخش تولیدات حیوانی، تخنیک زراعتی و جنگلداری نیز شامل علم زراعت میباشند. جای مسرت و خوشبختی است که توانستیم تا مجموعه ای از تمام محصولات زراعتی مورد ضرورت را به شکل منسجم و سیستماتیک در زیر یک چتر آورده، برای شما، خصوصاً محصلین پوهنخی های زراعت پیشکش نمائیم. به وضاحت میتوان گفت که این مجموعه به این شکل منظم علمی با تصاویر زیبا در انترنت بی نظیر بوده و برای اولین مرتبه به این ترتیب نشر میشود. لطفاً مواد مورد علاقه را در قاموس جست و جو کرده و از مواد پیشکش شده که عبارت اند از:

غله جات، میوه جات، سبزیجات، نباتات روغنی و یا تیلی مانند: کنجد و شرشم، نباتات صنعتی مانند: پنبه و لبلبو، گیاههای دارویی مانند سیاه دانه، کوکنار (خشخاش)، گل بابونه، گل ختمی، زوف، اسفرزه، اسپند، کاسنی، ملنگان، زردچوبه، زنجبیل و غیره استفاده نمایند. در این سلسله در ذیل به شناسائی گل "بابونه" پرداخته می شود.

نوع محتوا	معلومات بیشتر	معنی	فامیل	اسم بوتانیکی	انگلیسی	آلمانی	اسم یا کلمه
نباتات	تشریح بیشتر	سیاه دانه یک گیاه علفی داروئی یکساله بوده، بلندی آن به 51 الی 60 سانتی متر می رسد. مصرف سیاه دانه به حیث داروئی گیاهی و مساله پخت و پز، قدمت 3500 ساله دارد. حتی در انجیل از آن ذکر به صل آمده است. در جوامع اسلامی به حیث دانه مقدس شناخته می شود، زیرا از پیغمبر اسلام نقل قول می شود که گفته است: "سیاه دانه به جز مرگ، هر مرض را در مان می کند". به همین سبب ارزش داروئی آن در طب یونانی کشور های اسلامی مقام بلند دارد. در طب نباتی هم از دانه و هم از روغن آن استفاده می شود. امراضی که تحت پوشش داروئی سیاه دانه قرار دارند عبارت اند از حساسیت، امراض جلدی (نویزودرمیتیس)، ضعف سیستم دفاعی وجود، نفس تنگی، کاهش اثرات جانبی در شیمیوتراپی، سیستم هاضمه، فشار خون، تکلیف کرده و غیره	Ranunculaceae	Nigella sativa	Blackseed	Echter Schwarzkümmel	سیاه دانه

لاتین : Nigella sativa
انگلیسی: Blackseed
آلمانی : Echter Schwarzkümmel

سیاه دانه یک گیاه علفی داروئی یکساله مربوط به فامیل (Ranunculaceae) بوده، بلندی آن به ۱۵ الی ۶۰ سانتی متر می رسد. قسمت بالائی (فوقانی) نبات غیر منسجم و شل بوده، ساقه آن در قسمت بالائی خط دار منقسم و بعضاً غیر منقسم و فشرده می باشد که با مویکهای بسیار کوچک احاطه شده و شکل مخملی را به خود می گیرد. برگهای پنجه شکل باریک طویل و نوک تیز به عرض ۰,۸ الی ۲ میلی متر دارد.

سیا دانه یک نبات دوجنسه بوده، آله های تأنیث و تذکیر آن در یک گل قرار داشته، باعث گرده افشانی خودی و یا (Self pollination) می گردد. گلهای سیاه دانه به شکل طاقه بدون پوش برگ دارای پنج گلبرگ به رنگ آبی روشن بوده، تخمدان آن در قسمت فوقانی گلبرگها قرار دارد (تصویر ۲).

تصاویر ۱ - ۴: از بالا به پایین از راست به چپ: بته، گل، کیسول دانه، روغن و دانه سیاه دانه

دانه های این گیاه در بطن یک ساختار قهوه ئی رنگ کیسول مانند چند دهلیزه (۵ تا ۱۲ عدد دهلیز)، به طول ۱۶ و عرض ۱۲ ملی متر با دمگلهای طویل نمو میکنند (تصویر ۳). تخم و یا دانه آن سه رخه نسبتاً مثلث شکل، سیاه رنگ ۳ الی ۳,۵ ملی متر بزرگ بوده، حاوی ۲۰ تا ۴۰٪ روغن غیر مشبوع می باشد.

مساعد ترین جای نمو سیاه دانه زمینهای آفتابی فروفاتده ، نرم با مقدار وافر هوموس و بدون آب ایستاده می باشد. جایگاه اصلی آن مناطق مدیترانه بوده، در ترکیه، مصر، عراق، هند، ایران، پاکستان و جنوب اروپا گسترش دارد.

مصرف سیاه دانه به حیث داروی گیاهی و مساله پخت و پز، قدمت ۳۵۰۰ ساله دارد. حتی در انجیل از آن ذکر به عمل آمده است. در جوامع اسلامی به حیث دانه مقدس شناخته می شود، زیرا از پیغمبر اسلام نقل قول می شود که گفته است: "سیاه دانه به جز مرگ، هر مرض را در مان می کند". به همین سبب ارزش داروئی آن در طب یونانی کشور های اسلامی مقام بلند دارد.

در طب نباتی هم از دانه و هم از روغن آن استفاده می شود. امراضی که تحت پوشش داروئی سیاه دانه قرار دارند عبارت اند از حساسیت، امراض جلدی (نویرودرمیتیس)، ضعف سیستم دفاعی وجود، نفس تنگی، کاهش اثرات جانبی در شیموتیراپی، سیستم هاضمه، فشار خون، تکلیف کرده و غیره.

مصرف سیاه دانه در افغانستان نیز مروج بوده، محبوبیت خاص دارد. طوریکه تصاویر زیر نشان میدهند، بر علاوه در طب یونانی، مخصوصاً در تهیه محصولات خمیری، مانند نان، کلهچه، روت و غیره نیز مورد استفاده قرار می گیرد.

